

A CREACIÓN DUN "GRUPO LÁCTEO DE BASE COOPERATIVA" ¿UNHA OPORTUNIDADE PERDIDA?*

Antonio FERNÁNDEZ OCA
Consellería de Agricultura

A mellora da calidade do leite producido nas explotacións galegas está a ser espectacular e a medranza do volume de produción ven sendo, na tendencia, dun 8% anual. Os principais factores que actuaron como dinamizadores foron: a dispoñibilidade dun programa de axudas, a anovación do gando inducida pola campaña de saneamento gandeiro e a ampliación das rutas de recollida do leite. Discútese a necesidade dun grupo lácteo agroindustrial forte de base cooperativa capaz tanto de defende-los intereses da produción láctea galega como de re-defini-la base productiva, especialmente cooperativa. As condicións estratéxicas son todas favorables, e un paso definitivo foi dado coa constitución de Corporación Agroalimentaria, s.l.

1. Introducción

Parece incuestionable que a pervivencia das explotacións familiares que especializaron o seu sistema productivo para a produción de leite, vai depender fundamentalmente da existencia dunha forte, eficaz e moderna industria láctea que sexa capaz de transformalo leite por elas producido en produtos lácteos capaces de conquistar mercados a prezos vendibles para ámbalas dúas partes: produtores e industria transformadora.

Cando se analiza a crise pola que atravesamos o Sector Lácteo Galego, é xeneralizada a opinión de que a principal causa é debida ás deficiencias estruturais, tecnolóxicas e profesionais do sub-sector productivo e esquecese de describi-las deficiencias do sub-sector industrial e, sobretudo, as relacións comerciais existentes entre os dous sub-sectores.

O Sector Lácteo Galego vese obrigado a resolver-la súa problemática dentro dunhas regras que sinala o Mercado Común Europeo (CEE) e que o Estado Español trata de aplicar no seu territorio con criterios homoxéneos deixando ós gobernos Autonómicos unha ampla capacidade de xestión dentro do marco xeral establecido.

Coido que é un erro aceptar pasivamente a normativa da C.E.E. como se esta fose incapaz de mudar, e máis aínda cando o goberno do Estado non ten rematado o proceso de aplicación das cotas de produción e acaba de prorrogala entrada en vigor ata 1998 das esixencias que a Directiva 46/92 do Consello da CEE sinala para a produción, industrialización e comercialización do leite.

* Recibido o 10 de Setembro de 1993

O Sector Lácteo Galego ten que atopar un modelo propio de desenvolvemento a partir da posición que hoxe ocupa. Para iso ten que articular ó sub-sector produtor có sub-sector transformador ou industrial, superando as contradicións, hoxe existentes, entre eles.

Esto non poderá suceder se non conta cun grupo industrial, de base cooperativa, que sexa capaz de ser "líder" no mercado español de produtos lácteos como xa o é na produción de leite.

2. Galicia é líder na produción de leite en España

A produción de leite en Galicia estivo a medrar dun xeito continuado nos últimos tempos representando na actualidade o 30% do leite español. O leite vendido á industria incrementábase dende os 500 millóns de litros do ano 1975 ata os 1.650 millóns de litros entregados á industria láctea na campaña 1991/1992.

A produción de leite ten un papel básico na agricultura galega, aportando un 29,5% á Producción Final Agraria e sendo a principal fonte de ingresos de máis de 60.000 familias labregas.

Parece necesario o ter que describi-las características máis sobresaíntes das explotacións leiteiras e da evolución da súa problemática, co propósito de que isto nos sirva para ve-la necesidade que o sector ten de contar, a curto prazo, cun grupo industrial que faga de locomotora no desenvolvemento harmónico do Conxunto:

PRODUCCIÓN - INDUSTRIALIZACIÓN - COMERCIALIZACIÓN

3. O proceso de aplicación das cotas e a evolución da estrutura productiva.

En Galicia, segundo a enquisa do Instituto Nacional de Estadística, en 1987 había 107.000 explotacións con vacas de muxir, das cales o 57% tiñan menos de cinco vacas.

No ano 1987 os produtores fixeron as declaracións do leite producido no ano 1985, diferenciándose os que producían para vender á industria dos que o facían para venda directa a consumidores. O número de produtores con cota para vender leite á industria era de 81.000 e a cantidade entregada nese ano estaba ó redor de 1.100.000 Tm. No cadro nº1 podemos ve-la evolución destas explotacións a partir das declaracións do leite recibido polas industrias na campaña 91/92 e da cota repartida polo Ministerio de Agricultura para a campaña 92/93, en proceso de revisión segundo os recursos presentados.

Cadro Nº 1 Evolución das explotacións de leite en Galicia, 1991-1993

PROVINCIA	Nº EXPLOT. C/COTA 92 - 93	TOTAL LITROS		LEITE ENTREG. INDUST. 91 - 92 (en Tm)	KG/EXPLOT. ANO. media
		C/COTA 92 - 93	(en Tm)		
A CORUÑA	26.700		623.000	696.000	23.300
LUGO	21.800		638.000	705.000	29.200
PONTEVEDRA	12.300		182.000	196.000	14.800
OURENSE	4.800		45.000	55.000	9.375
Totais	65.600		1.488.000	1.650.000	

Fonte: Declaracións recibidas polas industrias na campaña 91/92 e cota repartida polo Ministerio de Agricultura para a Campaña 92/93.

Como vemos, pasamos de 81.000 explotacións que tiñan cota no ano 85 a 65.600 no ano 1.991, é dicir: en 6 anos deixaron de vender leite á industria 15.400 explotacións.

Por outra banda, nos mencionados 6 anos, incrementouse en 550.000 Tm. o leite vendido á industria, que significa unha taxa de crecemento anual do 8%.

No cadro nº 2 podemos darnos unha idea da dimensión das explotacións. Fíxense que soamente unhas 13.000 explotacións venden á industria máis de 50.000 litros/ano. Supoñemos que as aproximadamente 6.000 cotas que quedan por asignar pertencen ás explotacións con máis de 50.000 litros/ano.

Cadro Nº 2 Dimensións das explotacións de leite

INTERVALOS 91 - 92	EXPLOTACIÓNS		VENDAS 91 - 92		COTA DE 1985		COTA 92 - 93	
	Nº	%	Litros	%	Litros	%	Litros	%
De 0 a 25.000	37.049	68,25	332.025.075	24	206.639.820	33	300.630.003	23,8
De 25 a 50.000	9.773	18	346.553.976	25	154.046.795	24	316.046.795	25
De 50 a 75.000	3.750	7	224.773.655	16	99.881.254	15	209.075.493	16,5
Máis de 75.000	3.711	6,75	482.890.259	35	181.341.359	28	439.167.086	34,7

Como vemos, o proceso de aplicación das cotas de produción ás explotacións produtoras de leite resulta moi dilatado no tempo e aínda non rematou.

Resulta preocupante que a normativa que a regulamenta vaia saíndo a conta gotas. Son aínda moitas as preguntas que non teñen resposta. Vexamos algunhas delas:

- ¿Con cánta Reserva Estatal se vai contar cando se resolvan os recursos presentados, perante o M.A.P.A ás cotas provisionalmente asignadas, así como o plan de abandono incentivado de produción en vixencia?
- ¿Con qué criterio se vai reparti-la Reserva Estatal ás explotacións que soliciten incrementa-la cota porque están a producir por derriba dela?
- ¿Cómo regulamentarán as transferencias das cotas entre produtores? ¿Permitirase especular coas cotas de produción?
- ¿En qué campaña se aplicará o cobro da super-taxa? etc...etc...¿Poderá cobrarse a super-taxa sen ter rematado o proceso?

Non me cabe dúbida de que se unha porcentaxe grande de produtores estiveran integrados nun Grupo Industrial, moitas das incertezas ás que hoxe os conduce o sistema

de implantación de cotas desaparecerían e as preguntas antes formuladas empezaría a ter resposta desde Galicia. Dito doutra maneira: os produtores participarían dun xeito activo no proceso de desenvolvemento do Sector, defendendo os seus intereses e non tendo que aceptar pasivamente unha normativa, que de non porlle remedio, será xestionada no futuro, en moitos dos seus aspectos, polo sector transformador que non sempre ten obxetivos comúns co sector produtor.

4. O proceso de modernización das explotacións e a mellora da calidade do leite producido.

O proceso de modernización nas explotacións leiteiras comprende a mellora do establo, equipos de muxido e refrixeración do leite, o cambio a gando frisón, a ampliación da superficie forraxeira (na maior parte dos casos con roturación de terras a monte) e a mecanización.

A pesares de coñecerse e comezarse a aplica-las novas técnicas de produción de leite con base ós pastos dende finais dos sesenta e sobre todo dende mediados dos setenta cos programas de desenvolvemento gandeiro e as experiencias de investigación e divulgación, o proceso de modernización só comezou en Galicia dun xeito masivo nestes últimos dez anos, e con retraso con relación ás outras zonas cantábricas.

Os principais factores que actuaron como dinamizadores foron: a disponibilidad dun programa específico de axudas, a renovación do gando inducida pola campaña de saneamento gandeiro e a ampliación das rutas de recollida do leite.

Ata 1983 os gandeiros non dispoñen dun programa de axudas simple e axeitado ás circunstancias da maioría deles para ir facendo unha mellora da explotación por etapas. Nos anos setenta houbo un programa de desenvolvemento gandeiro, que tivo un papel importante como factor inductor e de demostración, pero foi moi limitado na súa aplicación e outras axudas tiveron aplicación tamén limitada. As novas axudas, en forma de subvención principalmente, tiveron unha forte expansión, con algúns problemas na súa aplicación e foron complementadas a partir de 1985 con créditos subvencionados. Así, pasouse dunhas 800 e 1500 explotacións acollidas ó programa en 1982 e 83 a 12000 no ano 1988. En total, entre 1982 e 1990 houbo unhas 45400 axudas, que dado que eran melloras parciais de explotación, promoveron a mellora de perto dunhas 20 mil explotacións.

A campaña de saneamento gandeiro provocou unha considerable renovación do gando positivo que, en xeral, foi substituído por vacas dun maior potencial productivo. Así nos cinco anos entre 1986 e 1990 sacrificáronse un total dunhas 158 mil reses, que equivalen ó 19 % do gando en revisión.

A mellora da calidade do leite producido nas explotacións está a ser espectacular.

A posta en funcionamento do LIGAL, así como os programas específicos, postos en marcha pola Consellería de Agricultura e levados á práctica polo movemento coopera-

tivo (AGACA, LEYMA, etc.) lograron que tanto a calidade hixiénica (nº de bacterias, ausencia de inhibidores, nº células sómicas) así como a calidade Físico-Química, sitúen a unha porcentaxe moi alta do leite galego como leite de óptima calidade.

A creación do Grupo Lácteo impulsaría aínda máis este proceso de mellora da calidade do leite, xa que permitiría, desde este tipo de industria con participación dos produtores, establecer obxectivos comúns e contar con equipos técnicos, que con pouco custo, prestarán asesoramento técnico permanente ós produtores.

Permitiría tamén que as esixencias da lexislación comunitaria (Directiva 46/92) se poidese cumprir de xeito inmediato, o que nos facilitaría acceder ó mercado, con leite que dispuxese do marchamo de calidade comunitaria (véxase caderniño técnico da revista Agaca de mes de Agosto deste ano). Este último aspecto podería resultar definitivo para lograr novas cotas de mercado, e novos mercados...

5. Evolución dos prezos

Os prezos percibidos polos gandeiros varían segundo a súa calidade (primas) e segundo a cantidade de leite producido.

Reproducimo-los gráficos publicados polo boletín de prezos do leite publicado pola Consellería de Agricultura e Instituto Galego de Estatística (mes de Maio).

Creo que sobra calquera comentario, pois os gráficos anteriores falan por si sós. A realidade é que non existe unha inter-profesional para negociar e fixar por acordo os prezos do leite. Isto, na práctica, fai que a Federación de Industrias Lácteas Españolas actúe como un oligopolio, non tendo máis remedio os produtores ca entrar polo aro dos prezos que de xeito unilateral impón o sector transformador. Nos países produtores de leite da CEE, incluída Italia, esto non sucede.

En Francia acaba de firmarse un convenio inter-profesional que garantiza un prezo medio por kilo de leite "standar" de 43 Pts. para a campaña 93/94 (estimando o franco a 21 Pts).

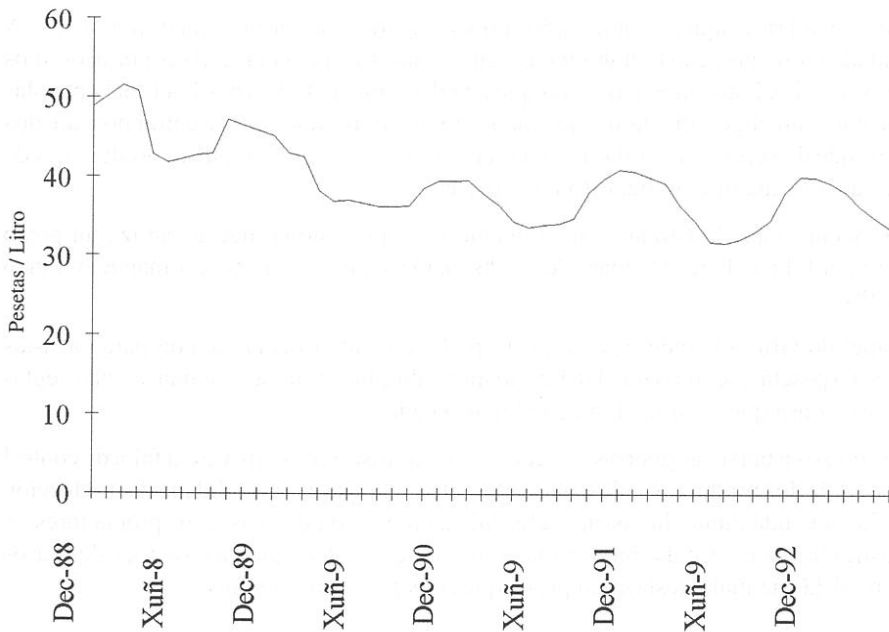
O papel do Grupo Lácteo neste aspecto podería resultar decisivo, non para paga-los pesos a 6 pesetas, senón para clarifica-lo mercado e facer que se cumpran as súas regras básicas, cousa que na situación actual non sucede.

Estes prezos á baixa, as guerras de prezos entre as distintas industrias, a falla de control de calidade dos produtos industrializados, etc... fan que a rendibilidade da produción de leite dependa dunha industria láctea allea, na maioría dos casos, ós produtores. A industria láctea carece dunha formulación estratéxica, facendo en case tódo-los casos repercuti-la súa mala xestión no prezo que se paga ós produtores.

Cadro 3. Prezo total. Galicia. Serie homoxénea. (pesetas/litro sen IVE)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Xaneiro	50,18	42,99	39,61	39,95	39,2	
Febreiro	51,54	42,52	37,86	39,32	38,08	
Marzo	50,75	38,2	36,51	36,39	36,28	
Abril	42,8	36,87	34,38	34,44	34,81	
Maiο	41,76	37,08	33,6	31,87	33,43	
Xuño	42,29	36,69	33,99	31,64		
Xullo	42,73	36,27	34,09	32,15		
Agosto	42,94	36,22	34,77	33,15		
Setembro	47,2	36,31	38,11	34,47		
Outubro	46,49	38,64	39,85	38,09		
Novembro	45,82	39,55	40,9	40,11		
Decembro	48,83	45,15	39,51	40,69	39,96	

Gráfico 1. Evolución do prezo do leite. Galicia

Cadro 4. Evolución do prezo do leite por estratos. Galicia (pesetas / litro sen IVE)

Período	Total	E1	E2	E3	E4	E5	
1992	Setembro	34,47	27,1	32,16	34,06	36,14	38,07
	Outubro	38,09	29,17	36,12	38,11	39,53	42,01
	Novembro	40,11	31,88	36,72	39,9	41,45	44,81
	Decembro	39,96	31,9	36,86	40,08	42,08	43,73
1993	Xaneiro	39,2	30,93	36,97	38,72	41,19	42,95
	Febreiro	38,08	30,55	35,21	38,05	39,7	41,89
	Marzo	36,28	30,21	33,04	36,02	38,07	39,74
	Abril	34,81	28,41	31,57	34,53	36,32	38,58
	Maiο	33,43	27,38	31,06	33,02	34,31	37,02

E1: < 1.000 litro / mes

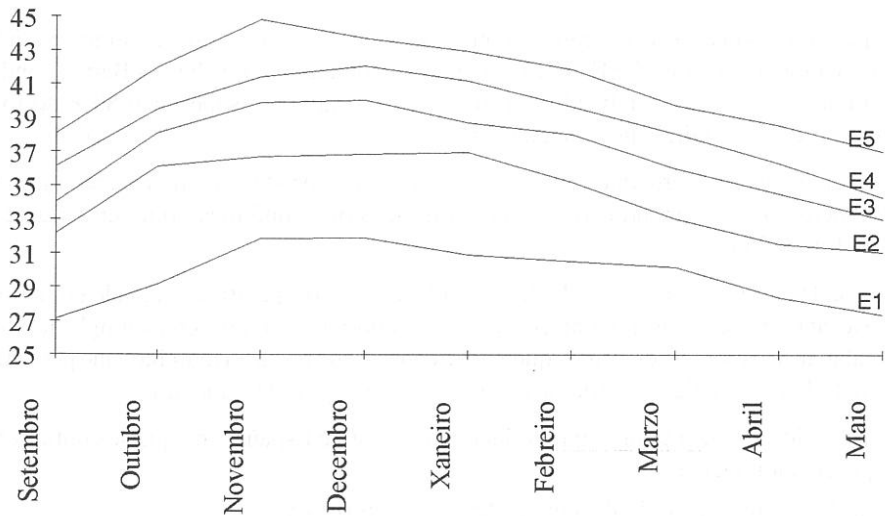
E2: 1.000 a 2.000 litros / mes

E3: 2.000 a 3.500 litros / mes

E4: 3.500 a 6.000 litros / mes

E5: > 6.000 litros / mes

Gráfico 2. Evolución do prezo do leite por estratos. Galicia

6. Principais características da industria láctea.

En Galicia hai unhas 47 industrias que empregan a 2.100 personas de xeito directo. O primeiro que chama a atención é que, das 1.650.000 Tm/ano de leite destinado á industria polo sector produtor galego, só se transforman en Galicia 1.150.000 Tm/ano.

As 500.000 Tm. restantes van ser transformadas por industrias que teñen a súa actividade fóra.

Como mostra dunha situación ben distinta podemos citar o que sucede en Asturias, onde o sector produtor asturiano, no ano 1.991, destinou á industria 577.000 Tm e a industria instalada en Asturias transformou 1.017.000 Tm. Convén ter en conta que o 60% do leite recollido pola industria fóra do territorio asturiano procede de Galicia (260.000 Tm/ano).

Das industrias instaladas en Galicia só hai catro que transformen máis de 100 millóns de litros por ano, non chegando ningunha ós 200 millóns. Ademais, logo da adquisición de LARSA por ULN/BONGRAIN, temo-la seguinte distribución industrial, segundo o capital, en relación ó volume de leite transformado (cifras aproximadas).

- 35% Fóra de Galicia
- 25% Industrias multi-nacionais
- 10% Industrias de dirección non galega
- 30% Industrias de dirección galega

O peso das industrias cooperativas con relación ás que non o son é totalmente atípico en relación a países da CEE como Dinamarca, Alemania ou os Países Baixos, onde o volume de leite industrializado por grupos cooperativos é superior ó 80% do total, mentres que en Galicia non chega ó 15%.

Está claro que se é certo que Galicia é a principal zona produtora, non exerce ese papel de liderato no sector industrial, tanto en dimensión económica como en volume de transformación.

Non é de extrañar que no estudo de viabilidade técnico-operativa realizado en febreiro deste ano sobre o Grupo Lácteo Galego, elaborado por un “consulting” de sona, sinalábanse os seguintes puntos que xustificaban a súa posta en marcha e que permitiría remata-la febleza da industria láctea: (Traduzo e copio literalmente)

- 1.- Ubicación na maior zona produtora de leite de España e na que se continuará a produción láctea.
- 2.- Disponibilidade dunha cota láctea moi significativa.
- 3.- Importante base cooperativa que debe facilitar acordos de actuación en campo.
- 4.- Dimensión empresarial importante, configurando un dos maiores grupos lácteos españoles, como resultado da integración.
- 5.- Plantas industriais bastante modernas e ben dimensionadas, en xeral, ubicadas en

zona de produción de leite, e susceptibles de funcionar especializadamente e con custos competitivos.

6.- Posibilidades de produción moi altas nalgunhas gammas como UHT, queixos, leite en pó, manteiga e pensos, sendo nalgúns casos potenciais primeiros produtores do estado.

7.- Gamma de produtos polivalentes que permiten un aceptable marxe bruta e de contribución.

8.- Gran imaxe de marca/empresa entre consumidores e gandeiros galegos.

9.- Existen, están localizadas e, nalgúns casos, xa están en marcha, importantes posibilidades de aproveitamento de sinerxias en áreas básicas (compras, transportes, etc) e/ou de medidas de mellora e de alleación de activos ociosos.

10.- Grandes posibilidades de apoio social e político ó proxecto de creación dun Grupo Lácteo Galego, facilitando a asignación de fondos ó desenvolvemento do mesmo.

7. Unha oportunidade perdida.

No caderniño técnico da revista “AGACA” do pasado mes de febreiro escribía o seguinte:

“A creación do Grupo Industrial lácteo parécenos de vital importancia. Son moitas as razóns que avalan este criterio. Explicaremos algunha delas:

1.- O leite é un produto estratéxico na economía do noso país: contribúe co 30% á Producción Final Agraria, e dependen da súa comercialización máis de 65.000 familias labregas, moitas delas de xeito terminante.

2.- As industrias lácteas instaladas en Galicia non son capaces de recoller e comercializar todo o leite que se produce no seu territorio, somentes entre un 70 e un 75%. Hai leite dabondo para abasta-lo novo grupo, que máis ca noso é unha potenciación da capacidade industrializadora das cooperativas lácteas galegas, sen perigo de que as industrias existentes queden desabastadas.

3.- O Grupo debe formarse integrando ás industrias de base cooperativa que o desexen: LEYMA, FEIRACO, XALLAS, etc. Xustamente cos grupos cooperativos que non dispoñen de base industrial, dos que COLAGA (anteriormente descrito) é, hoxendía, o seu máximo expoñente.

4.- Actualmente somentes o 14% do leite producido en Galicia; e coa instalación deste Grupo Industrial, as cooperativas galegas serían capaces de transformar e comercializa-lo 25% do mesmo. Esta última cifra achéganos, aínda que nos deixe moi lonxe, ó modelo das industrias lácteas europeas (incluído Portugal).

5.- Segundo as notas de prensa aparecidas nas últimas semanas parece que se dan as seguintes circunstancias:

a) O grupo LARSA véndese.

b) Os grupos cooperativos anteriormente citados, polo menos os que poden garantir a viabilidade económica da nova industria, están de acordo, non só de palabra, senón con compromisos seriamente establecidos.

C) A Administración Autonómica dí que ten pensado estrea-lo IGAPE coa constitución deste ou parello grupo lácteo. Despois do dito, todo parece apuntar a que cando esta revista estea na rúa, xa teremos brindado pola boa andanza do novo Grupo Industrial Cooperativo Galego... Foron xa moitos os intentos de pasado recente en constituílo seguindo distintas alternativas: primeiro LARSA, logo LESA, con.... outros socios de fóra de Galicia; agora outra vez LARSA, á terceira é de supór que irá a vencida”.

Pois ben, o Grupo Lácteo non se chegou a constituir, aínda que os estudos económicos realizados garantían a súa operatividade e a súa viabilidade económica, ¿qué causas impediron que o Grupo nacera?.

Probablemente non sería só unha *¡qué cada pau terme da súa vela!...*

E importante que cando falo do Grupo se entenda que non estou a referirme a unha abstracción, senón ó Grupo resultante da integración, diante citada, e que viña definido polas seguintes magnitudes (cifras referidas ó período de consolidación).

RECOLLIDA

- Volume recollido500 M.l.
- Número de gandeiros 12.000

FACTURACIÓN

- Vendas netas totais 35.000 M. ptas.
- (Sen incluír pensos nin servicios)

ESTRUCTURA INDUSTRIAL

- Nº de plantas especializadas 5
- Producción de UHT (M.l/ano) 350 M. l.
- Producción de queixos 8.000 Tm.

RESULTADO

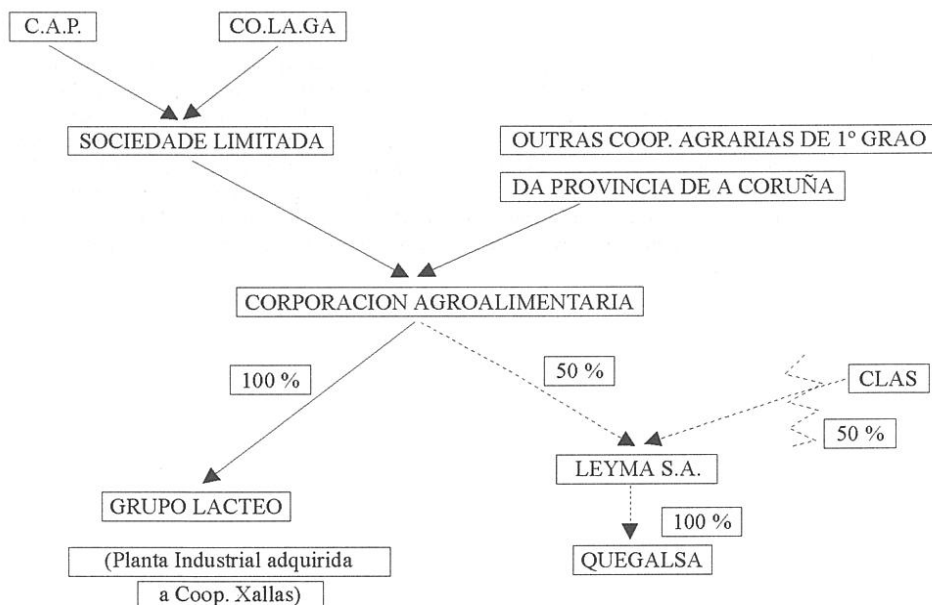
- Resultado positivo (A.I.) 560 M. Ptas.
- Cash-flow positivo 1.575 M. Ptas.

INVESTIMENTO REALIZADO

- Total investimento necesario no período para a creación e reordenación do Grupo 2.865 Ptas.
- (Obviamente non inclúe a compra de LARSA)

8. *Non todo está perdido.... surxi unha esperanza.*

Certamente e para rematar este artigo, podo e vou contar unha boa nova: a creación dunha SOCIEDADE LIMITADA coa seguinte composición:

A Cooperativa Agraria Provincial (cooperativa de 2º grao integrada por unhas 90 cooperativas de 1º grao, ubicadas na provincia da Coruña) forma con COLAGA (cooperativa de 2º grao fruto da unión de 17 cooperativas de 1º grao, principalmente da provincia de Lugo) unha Sociedade Limitada, que xunto a outras cooperativas coruñesas pasan a constituí-la CORPORACIÓN AGROALIMENTARIA. Esta corporación, de base totalmente cooperativa participa no 100% do Grupo Lácteo e no 50% de LEYMA S.A.

Esta nova integración cooperativa controla unha produción de 300 millóns de litros de leite/ano, que son transformados por LEYMA S.A. na Planta industrial adquirida a

XALLAS, e por varias industrias alleas á Corporación que recollen leite das cooperativas que forman COLAGA.

Na medida en que a capacidade de industrialización da Corporación Alimentaria se incrementa e que este entramado cooperativo se cohesione, pode converterse no GRUPO LÁCTEO DE BASE COOPERATIVA que tan necesario é para axudar a sacar da crise actual ó conxunto do Sector Lácteo Galego.

A cohesión deste entramado cooperativo só se logrará si se practica unha plena transparencia informativa entre tódalas Sociedades que o forman. É necesario tamén superar certos "individualismos", e que tódalas Sociedades participen nos obxectivos proxectados con plena responsabilidade e profesionalidade, mellorando deste xeito as relacións existentes entre os sectores Productor - Transformador.

SUMMARY **The improvement of milk quality produced in galician exploitations has been spectacular and the growth of production volume has been on average of 8% per year. The most important agents that have caused this growth were: the existence of an aid programme, the innovation of cattle induced by the sanitary campaign and the extension of milk collection areas. The need of a strong agricultural group based on cooperatives has been debated, one capable of protecting galician interests and also of redefining the productive base, basically cooperativist. All strategic conditions are favourable, and a decisive step has been given with the constitution of the Agricultural Corporation, s.l.**